

כ-60 ראשי רשויות נמצאים בחקירה על שחיתות - אז למה הם נבחרים שוב?

ראשי הרשויות המקומיות נהנים משליטה מוחלטת בעירייה ובמבקר הפנימי, כסף גדול שמתגלגל ברחובות, פיקוח רופף של משרד הפנים ואזרחים אדישים - אז מה אם ראש העירייה מושחת העיקר שיש כיכרות יפות

10:11 31.05.2013 מאת: שוקי שדה, אשר שכטר, I

ביתו של יוסי בן דוד, ראש עיריית יהוד, שקט בימים אלה. בשעה שכן דוד יושב במעצר, בחשד לעבירות של שוחד ולהבנת הון, דגלי המדינה ודגלי העירייה שתלה בחזית ביתו נותרו יתומים, מתנפנים ברוח הקלושה. לא רק הדגלים נותרו מיותרים: גם הגדרות הגבוהות, מצלמות האבטחה שמקיפות את המתחם, מגרש הכדורסל, המקפצות ומתקני השעשועים של הילדים, המוסך הגדול, כולם נראים שוממים בשעות הצהריים, שעה שאדון הבית - וראש העירייה - ממתין לכתב אישום.

גם העיר שעליה מופקד בן דוד שקטה בשעת הצהריים של יום רביעי. אווירה של המתנה מתוחה שוררת סביב לבניין העירייה, שעליו פשטה בשבוע שעבר המשטרה ועצרה בכירים בחשד שקיבלו שוחד מאנשי עסקים בתמורה להקלות ולהטבת ברישיונות עסק ובהיתרי בנייה. כל מצלמה היא סיבה לחשש, וכל זר הוא שוטר בפוטנציה, או גרוע מכך. "באתם לשים לי אזיקים?", מטיחים בפנינו תושבים שפגשנו במהלך היום, כאילו השאלה היא סוג של קבלת פנים מקומית לזרים. אם יהוד היא עיר שקטה מטבעה, היא משתתקת במיוחד בכל פעם שהיא נשאלת על ראש העירייה שלה. רוב האנשים ביהוד, במיוחד עכשיו, לא מוכנים לפצוח סתם כך בשיחה על בן דוד. ואם כן, הם מבקשים - מתחננים, יהיה נכון יותר לומר - לא להזכיר אותם בשם המלא.

בחצרו של בניין מגורים מול העירייה, יפה (שם בדוי) מנהלת ביד רמה פרלמנט שמורכב ממנה ומכמה שכנים קרובים, רובם מקבלי קצבאות, ונראית מודאגת מהפרסומים התקשורתיים סביב מעשיו של בן דוד. "אני באמת פחדת, ולא פחדתי פעם", היא אומרת. גם היא וגם שלושת שכניה, שיושבים לצדה בשולחן בחצר הבניין, הצביעו לבן דוד. למעט יפה, כולם היו מצביעים לו שוב, לו היה מתמודד, "פשוט כי אין אף אחד אחר". גם במרכז המסחרי הישן של יהוד, שהוקם ב-1956 ומתמודד בשנים האחרונות עם הזנחה והתנכלות מצד העירייה, שמעוניינת לחסל את המתחם ולהקים בו מגדלים, איש לא מוכן לדבר לציטוט על בן דוד, שנוא נפשם. מהשוק, שמוקף באתרי בנייה, נותרו כמה ירקנים, בורקסייה ומעט מאוד חנויות קטנות. הוא אינו מחצף, ודרך העפר המובילה אליו אינה סלולה.

הדממה מלווה אותנו גם אל המדרחוב של העיר, ברחוב סעדיה חתוכה, על שמו של ראש המועצה הראשון של יהוד. שמוליק, שנולד בעיר וחי בה מאז ומתמיד, יושב בכניסה למדרחוב ושוקל את יתרונותיו וחסרונותיו של בן דוד, שעבורו הצביע בבחירות הקודמות. "נכון שהסיפור החדש הזה משנה הכל, אבל הוא עשה המון למען יהוד. לא היה פה כלום לפניו. כבישים סלולים לא היו. את הכל הוא בנה, ועכשיו העיר נראית יופי". כשהוא נשאל אם יצביע עבורו שוב, הוא עונה: "הבעיה היא שאין אף אחד אחר שאני מכיר. אם יבוא מישהו רציני, אני אשקול להצביע לו. אני לא בעד שחיתות, אבל אין אף אחד אחר".

עוד כתבות באתר TheMarker

אייל וולדמן מיקש למחוק מניית מלאנוקס מבורסת ת"א
 "המוצר של בטר פלייס לא היה מיוחד מספיק; בטסלה זה כמו לנהוג באיפד"
 המכנה המשותף שמחבר בין רבים מראשי העיריות שהואשמו באחרונה
 בשחיתות - משלומי לחיאני בבת ים ועד בן דוד ביהוד - הוא תנופת הפיתוח

והנדל"ן שהביאו לעריהם: ערים שבמשך עשרות שנים הוזנחו נהפכו בשנים האחרונות, במקרה של בת ים למשל, לאטרקציות תיירותיות עם מדרכות לא שבורות וכבישים סלולים היטב, עם מקומות בילוי וכוח משיכה של ערים גדולות ומפותחות יותר. ככל שהשיפור בפני העיר ניכר יותר, כך גדלה נכונותם של התושבים לסבול מעשים לא ראויים מצד ראש העירייה. האם כיכרות יפות מספיקות כדי להתעלם משחיתות? על פי תוצאות הבחירות הקודמות ברשויות המקומיות, נראה שכן.

מדוע דווקא עכשיו נוצר גל הפרסומים על חקירות וכתבי אישום נגד ראשי עיריות? קשה למצוא לכך תשובה מדויקת, אך נראה שיש קשר לבחירות ברשויות המקומיות, שיתקיימו בסתיו הקרוב. מצד אחד, עבור הפרקליטות הבחירות המקומיות מהוות מעין דד-ליין להחלטה לגבי הגשת כתבי אישום, כדי שציבור הבוחרים יוכל לדעת אם עננה תמשיך לרחף מעל המועמדים. מצד שני, סביר להניח שיריביהם הפוליטיים של ראשי העיריות, שבמשך כל הקדנציה נוהגים להתלונן למוסדות כגון מבקר המדינה או משרד הפנים, מגבירים את הפעילות בשנה־שנתיים שלפני הבחירות, ובמקרים מסוימים מבשילה חקירת המשטרה לחקירה גלויה ולמעצרים רק כעבור כמה חודשים, כפי שאירע השבוע. לא מעט חקירות פליליות נסגרות בסופו של דבר, לאחר שנים של סחבת. כך לדוגמה, בתחילת החודש החליטה הפרקליטות לסגור את התיק נגד ראש עיריית חדרה חיים אביטן, שנחשד בעבירה של מרמה והפרת אמונים בנוגע למעורבותו במינוי מנכ"ל החברה לטיפול והשבת מי ביוב באזור חדרה ב-2006, עניין שעליו נמתחה ביקורת בדו"ח מבקר מדינה. הפרקליטות החליטה על סגירת התיק למרות המלצת יאח"ה להעמיד לדין את אביטן.

להביא את לוגאנו ליהוד

המדרחוב של יהוד, שדעך בעשור האחרון בעקבות הקמתו של קניון חדש בקריית הסביונים, עמד במרכז "תוכנית לוגאנו" של בן דוד - חלק מהחזון של ראש העירייה להפוך את העיר לבת דמותה של לוגאנו השווייצית, בלי שלג אמנם, אבל עם בניינים חדשים ופרויקטי דיור עם שמות נוסח High Living, מדרכות חדשות, פיאצות וחנויות בוטיק יוקרתיות. בן דוד, הבעלים של כמה חנויות במדרחוב, היה אמור להרוויח לא מעט מתוכנית לוגאנו, שהיתה מגדילה פי כמה את שווי הנכסים.

כמה שנים לאחר שהחל הפרויקט, יהוד עדיין לא נראית כמו עיירה שווייצית. במדרחוב הישן של סעדיה חתוכה, נמצאות אותן חנויות בגדים שחלקן שייך לבן דוד, אותן פלאפיליות וכמה משרדי תיווך חדשים יחסית, שמרוויחים בשנים האחרונות מגל פרויקטי הפינוי־בינוי שהביאה עמה תנופת הנדל"ן של בן דוד.

באחד מאותם משרדי נדל"ן, שעליו תלוי שלט גדולה המכריז "כאן עוסקים בפינוי־בינוי", יושבים שלום, אורי (שמות בדויים) ויצחק. השלושה נפגשים כל יום - כל היום - במשרד הזה, וחלק ניכר מהשיחות שלהם מוקדש לסכסוכים בינם לבין העירייה, שעמה הם מנהלים קרבות מרים. הם כנראה לא שמעו על קוד השתיקה שאופף את העיר, כי הם מדברים בלי סוף על השחיתויות שבחוץ לא נהוג לדבר עליהן. בחדר סגור, לאחר שווידאו שדבר לא ייצא החוצה, הם מרשים לעצמם לדבר. בזה אחר זה הם מספרים סיפורים פנטסטיים על מעשי שחיתות בממדים שהיו גורמים גם לטוני מונטנה להרכין את ראשו, סיפורים על ארגוני פשע שהתערבו בניהול העיר ומגרשים תושבים מבתיהם, על נקמות שנקמו בהם בכירי עירייה, על עסקות נדל"ן שמהן אולצו לסגת תחת איומים ועל פרטים אחרים שכל אחד ביהוד, הם טוענים, יודע - ואף אחד אחר לא מתעניין.

"ראש העירייה שלנו בבית סוהר, מה אתם אומרים על זה?", אומר שלום, גבר תימני צנום ומבוגר, שמגדיר את בן דוד כחבר ילדות. "לא האמנתי בחיים שהוא יגיע למשטרה", הוא מוסיף. "אוי, באמת", אומר אורי, "כל יהוד יודעת... עזוב, אני לא רוצה להיכנס לזה. יש פה עיתונאים". אורי לא סומך על עיתונאים: לדבריו, שנים הוא מנסה לחשוף בפניהם סיפור שחיתות אדיר, שהוא נפל לו קורבן, אלא שהם לא מתעניינים. כעת הוא מתעקש לשמור את הפרטים קרוב לחזה.

יצחק, לעומת זאת, אינו פוחד מדבר. הוא טורח לומר זאת לפחות שלוש פעמים בדקה, כדי שאף אחד לא יתבלבל חלילה ויחשוש שיש דבר בעולם שממנו הוא חושש. הוא בן יותר מ-80 - לדברי חבריו הוא בן יותר מ-90 - ומחזיק בבעלותו כמה נכסים ומסעדה. אף שחבריו בטוחים שיהרגו אותו בגלל הבוטות של דבריו, הוא מתעקש לצעוק בכל הכוח. לדבריו, שתי דירות וכמה חנויות שבבעלותו נמחקו מהירשום בטאבו, אם בכלל נרשמו בו.

"אין טאבו פה, אין כלום", הוא טוען. שלום מסכים ומוסיף: "הם קובעים מי משלם, מה משלם, כמה אתה משלם ולמי".

עד מהרה נהפך הדין הקבוע בין השלושה להתנצחות בנוגע לבחירות הקרובות לראשות העירייה. האם יבחרו שוב בן דוד, בהנחה שיביס את האישימים הנוכחיים כפי שהביס את 11 התיקים הפליליים הקודמים שנפתחו נגדו בעבר ונסגרו, או באחד מהמועמדים האחרים, כמו אמנון סעד, סגן ראש העירייה לשעבר וחבר מועצת העיר, שהודיע על כוונתו להתמודד על התפקיד? "אני אבחר ביוסי", מטיל שלום פצצה. "מה, הוא לא עשה לי שום דבר!", הוא מרים את קולו, "גדלתי אתו! הוא עשה הכל למען יהוד. הוא גם מינה אנשים וגם העשיר אנשים".

"אתה מבין?", שואל אורי בנימה של הכנעה. "הוא בעצמו אומר שהוא לא בסדר, אבל הוא יצביע בשבילו. אתה תגיד לי, יש בזה היגיון?".

מאגר אינסופי של אינטרסים

סדרה של התרחשויות בשבועיים האחרונים גרמו להעלאת המודעות הציבורית לבעיית השחיתות בשלטון המקומי: מעצרו של בן דוד ויצחק עידן, ראש עיריית אלעד, בחשד למעשי שחיתות; הגשת כתב אישום נגד ראש עיריית רמת השרון, איציק רוכברגר, באשמת קבלת כספים במרמה; וקביעתו של היועץ המשפטי לממשלה יהודה וינשטיין, כי על ראש עיריית רמת גן צבי בר להתפטר מתפקידו. קביעה זו נכללה בתשובתו של וינשטיין לבג"ץ, לאחר שחבר מועצת העיר רמת גן עתר נגד החלטת המועצה שלא להדיח את בר, למרות כתב האישום שהוגש נגדו בגין קבלת שוחד. קביעתו של וינשטיין עשויה להוביל להלכה חדשה שלפיה במקרים מסוימים יחויבו ראשי עיריות להתפטר מתפקידם אם הוגש נגדם כתב אישום.

"סוף-סוף נדלק האור במשרד היועץ המשפטי לממשלה בכל הנוגע לשחיתות ברשויות המקומיות", אומר ניצב בדימוס ח"כ משה מזרחי (העבודה). מזרחי מקדם בימים אלה הצעת חוק, שלפיה ראש רשות שהוגש נגדו כתב אישום יחויב להשעות את עצמו עד לסיום המשפט, ובית המשפט יקצוב את זמן ההליך המשפטי לזמן מוגדר. לדברי מזרחי, שעמד בראש אגף החקירות במשטרה, השחיתות במישור המקומי חמורה מבמישור הארצי. "הרשויות המקומיות הן מאגר אינסופי של אינטרסים ואפשרויות. אם ראש העירייה רוצה לצ'פר מישהו או לעגל פינות, זה פשוט מאוד".

"מבלי להגזים, אפשר לדבר על בעיה לאומית", מוסיף ד"ר דורון נבות, מומחה לשחיתות מהחוג למדעי המדינה באוניברסיטת חיפה. "אפשר לעשות המון דברים כדי להילחם בתופעה, אבל לפני כן מדינת ישראל ומשרד הפנים צריכים להכיר בקיומה של בעיה. משרד הפנים הוא חלק מהבעיה, בשל פיקוח רופף מדי על הרשויות".

כמה ראשי עיריות נמצאים כיום תחת חקירה פלילית של משטרת ישראל? לא ברור. בתשובה לפניית Markerweek, השיבה המשטרה שאינה מוסרת נתונים בעניין. מזרחי מעריך שמדובר ב-50-60 ראשי רשויות. חלק מהחקירות פורסמו, אך סביר להניח שחובן סמויות, בשלבים שונים של חקירה, שבדרך כלל נפתחות בעקבות תלונה של גורם מקומי. ראש רשות מחזיק בידי כוח רב: העוצמה שכרוכה בתפקיד גדולה יותר, יחסית לתחום השיפוט, מאשר העוצמה שיש לשר בממשלה בכל הנוגע לענייני משרדו. "הבחירה הישירה לראשי רשויות נחקקה באמצע שנות ה-70, במטרה לשים קץ לתופעת הכלנתריזם, שהביאה להדחת ראשי רשויות על רקע סחטנות קואליציונית שהיו לה ביטויים חמורים של שחיתות והיעדר משילות", מסביר שר הפנים לשעבר אופיר פד'פינס, המכהן כיום כראש המרכז לחקר השלטון המקומי באוניברסיטת תל אביב. "השיטה עברה מקיצוניות אחת לקיצוניות שנייה: ממצב שבו ראשי הרשויות חלשים ותלויים בחברי המועצה שלהם, הם עברו לשליטים יחידים שעל פיהם ישק דבר".

"ראש העירייה הוא כמו מלך, כמעט על פי חוק", מוסיף חבר מועצת רמת השרון מטעם מרצ, עידן למדן, שבשנים האחרונות נלחם כחבר אופוזיציה נגד ראש העירייה הרוכברגר. "מתוך רצון לתת להם לעבוד, החלישו מאוד את חברי המועצה. לחברי מועצה או עובדי עירייה שמזהים התנהלות לא תקינה, אין כלים אמיתיים להתמודד עם ראש הרשות. כל פנייה לבית המשפט כרוכה בהשקעת זמן וכסף, בתפקיד שנעשה בהתנדבות מלאה. לכן יש חברי מועצה שמתייאשים כשהם מבינים את אוזלת היד של הרשויות".

"מועצת הרשות המקומית חלשה יחסית ונטולת סמכויות וכלי עבודה", מוסיף פד'פינס. "האופוזיציות בשלטון המקומי מתכווצות וכמעט נעלמות לחלוטין. כולם רוצים להיות בשלטון

ולקבל נתח מהעוגה. צריך לכוון תפקיד בשם ראש האופוזיציה ולתת לו סמכויות מקבילות לאלה של ראש האופוזיציה בכנסת. אז אפשר יהיה לצפות ברצינות לפיקוח".

למבקר אין חדר

מוסד שאמור לעצור את מעשי השחיתות של ראשי העיריות הוא מבקר העירייה. לכאורה, זהו גוף בעל שיניים: הוא ממונה על ידי חברי מועצת הרשות, ורק להם הסמכות לפטרו - ברוב של 75%. למבקר יש גם עצמאות בנושאים שאותם הוא מעלה לביקורת. עם זאת, המבקר עדיין תלוי בראש הרשות. זאת, בין היתר, משום שמשרד הפנים נמנע מהתקנת תקנות המגדירות את גובה התקציב ואת מספר התקנים בלשכת המבקר - דברים שקובע ראש העירייה. "זאת הסיבה לכך שברשות מקומית אחת אפשר למצוא מבקר שאין לו מחשב והמזכירה שלו יושבת במסדרון, לעומת רשויות אחרות שבהן יש לו משרד מסודר עם כל האמצעים לעשות את העבודה", אומרת חיה הורביץ, מבקרת עיריית תל אביב וראש איגוד מבקרי הרשויות המקומיות.

"מבחינת היכולת והאמצעים לעשות את העבודה, מצבם של המבקרים ברוב הרשויות עגום למדי. מלבד זאת, משרד הפנים מאשר במקרים מסוימים, בעיקר ברשויות קטנות יותר, שהמבקר יעבוד בשליש או ברבע משרה בלבד. איך יכול להיות שיועץ משפטי, גזבר או מהנדס עובדים במשרה מלאה, ורק למבקר הרשות מאשרים חצי או רבע משרה?" גם שכרו של המבקר נקבע על ידי ראש הרשות. פעמים רבות, ולא במקרה, מבקר העירייה מוצא את עצמו עם שכר הנמוך בעשרות אחוזים מזה של בכירים אחרים. "המבקר תלוי בראש העירייה מבחינת משכורת, חדר, טלפון, הוצאות נסיעה", אומרת הורביץ. "הוא עובד של העירייה ותלוי בה. יש מקרים שבהם ראש עירייה שלא מעוניין בביקורת מצליח לתאם עמדות עם המבקר באופן לא פורמלי. קשה להאשים את המבקר במקרים כאלה". מבקר שהחליט להיות לוחמני, עם או בלי התנאים, עלול למצוא את עצמו מול ראש עירייה שמנסה לנטרל את הביקורת באמצעות שימוש בחוק המשמעת, המקנה לו סמכויות נרחבות כאשר מתגלות בעיות משמעת של עובדי עירייה, הגדרה שבתוכה כלול המבקר. אחד המקרים הידועים הוא זה של ראש עיריית טבריה, זוהר עובד, שהעמיד לדין את המבקר, בני אליהו. תחילה הורשע אליהו בעבירה המשמעתית, אך לאחר מאבק משפטי ממושך הוא זוכה. עובד עומד כיום לדין, בין היתר בגין חדירה למחשבו של מבקר העירייה. "אליהו החליט לנהל את המלחמה הזו עד הסוף, אבל יש עוד כמה מבקרים שעברו ויה דולרזה כזו", אומרת הורביץ. "אחרים מוותרים מראש. מאבק משפט כזה עולה המון כסף, ולא לכולם יש אמצעים לעמוד בהוצאות המשפטיות".

גוף הפיקוח המשמעותי ביותר על השלטון המקומי הוא משרד הפנים, אך מבקר המדינה מתח ביקורת חריפה על תפקודו כרגולטור בדו"ח השנתי שפורסם לפני שבועיים. "הדבר בא לידי ביטוי בתשתית החוקית שעליה מתבססת האסדרה (רגולציה, ש"ש וא"ש), שזה שנים נדרש לחולל בה תיקון מקיף; במדיניות אסדרה לא בהירה ולא עקבית; בהיעדרם של נהלים פנימיים ואמות מידה להפעלת הסמכות, שהם אבן פינה לקיומו של מינהל תקין", נכתב בדו"ח. "משרד הפנים אינו פועל באופן יזום לחולל שינויים מבניים בתחום השלטון המקומי, ולמעשה בתחומים רבים הוא קופא על שמריו... כתוצאה מליקויים אלה, פעולות האסדרה מתאפיינות לא פעם בסרבול, בחוסר אחידות ובחוסר עקביות. חמור מכך, לעתים החלטות חשובות אינן מתקבלות או שיש שיהוי רב בקבלתן - דבר שעלול לעורר חשש לעירובם של שיקולים לא ענייניים. אי קבלת החלטות כאמור עלולה לגרום פגיעה בתפקודן התקין של הרשויות המקומיות ובאמון הציבור במשרד הפנים ובממשלה".

במקום אחר בדו"ח היתה התייחסות ספציפית לסוגיית מינוי בכירים במשרד הפנים. כך לדוגמה, בין יולי 2011 ליולי 2012 לא אויש תפקיד מנהל מינהל השלטון המקומי; במשך כחצי שנה לא כיהן מנהל מינהל מחוז ירושלים במשרה מלאה; בין יוני 2009 ליוני 2011 לא אויש במשרה מלאה תפקיד מנהל אגף לביקורת על רשויות המקומיות, הגורם שעוסק באופן ישיר בפיקוח על השלטון המקומי. "כתוצאה מכך נפגע תפקודו של האגף, והדבר התבטא בעיכובים של חודשים רבים בהשלמת הדו"חות על חשבונותיהן של הרשויות המקומיות", נכתב בדו"ח.

לפי הדו"ח, מאז 2010 לא ביצע האגף ביקורת נושאית ברשויות המקומיות, וכתוצאה מכך לא נבדקו באופן יסודי תחומים מרכזיים בתחום המינהל התקין. שניים משלושת התקנים באגף המופקדים על כך אינם מאוישים.

למדן מספר כי הוא מכיר מקרוב את ההתנהלות הבעייתית של משרד הפנים. "בשנתיים האחרונות, חכברגר לא ממנה חברי אופוזיציה בחברה הכלכלית ובוועדות חשובות בעירייה, אינו מקיים אחר החלטות מועצה וממנה מקורבים לתפקידים שונים. אתה פונה לממונה על המחוז במשרד הפנים והיא לא טורחת לענות לך. אתה אפילו לא מקבל תשובה אם המכתב התקבל. ידוע לי מחברי מועצה אחרים שגם הם לא קיבלו תשובות".

אחת הסנקציות שמשרד הפנים יכול להפעיל נגד ראשי עיריות הוא חיוב אישי שלהם ושל בכירים אחרים ברשות להחזיר כספים לקופת הרשות, במידה שהתנהלו באופן לא תקין. מאז שהופעל הנהל ב-2001, בדק משרד הפנים 69 מקרים של חיוב אישי ורק ב-28 מהם חיוב ראשי העיריות לשלם, בדרך כלל אלפי או עשרות אלפי שקלים. חלק מראשי העיריות שנבדקו ולא חיבו לשלם חיוב אישי נמצאים כיום בחקירה בנוגע לסוגיות אחרות. כך לדוגמה בן דוד מיהוד, חכברגר מרמת השרון ועובד מטבריה.

מבחינת משרד הפנים, הנהל הזה מוכיח את עצמו. באתר המשרד נכתב: "לאחר כמעט עשור של הפעלת דיני החיוב האישי, ניכרת בשלטון המקומי הרתעה משמעותית הנובעת מהפנמת האפשרות לפתיחה בהליך לחיוב אישי במקרים המצדיקים זאת... מבדיקה שנערכה עולה כי בשנתיים שלאחר פתיחה בהליך לחיוב אישי ברשות מקומית, קטן הגירעון הכספי של הרשות המבוקרת בכ-6 מיליון בממוצע, בהשוואה לקיטון ממוצע של פחות ממיליון שקל ברשויות שבהן לא הופעל ההליך".

לא כולם שותפים להתלהבות. "משרד הפנים, שאמור להיות הרגולטור, נטול שיניים וחשק לטפל במה שקורה בשלטון המקומי", אומר מזרחי. "הנתונים של החיוב האישי הם לעג לרש. שני מקרים לשנה הם לא הרבה לעומת מה שקורה בשטח והחקירות הרבות המתנהלות נגד ראשי עיריות".

למרות האצבע המאשימה המופנית כלפי מי שעומד בראש הפירמידה, יש המזהירים מפני הכללות גורפות נגד כלל ראשי העיריות. כך למשל סבורה טניה שפיניץ, לשעבר הממונה ליועץ המשפטי לממשלה, שעסקה בעניינים הקשורים בראשי הרשויות כיו"ר הוועדה למניעת ניגודי עניינים ברשויות מקומיות. "נכון שהמצב לא טוב", היא מודה. "אם דברים כאלה קורים ברמת השרון או ברמת גן, מה אנשים רוצים מג'לג'וליה? הכי גרוע שזה קורה ברשויות החזקות, שמהן אתה מצפה להציב דוגמה. מצד שני, אסור להכליל ולומר שכל השלטון המקומי מושחת".

לדברי שפיניץ, למרות הכוח הרב שיש לראשי רשויות, הוא לא אינסופי. "ראש עירייה נבחן בביצועים שלו - בנה פארק או לא, נתן קצבה לתושב או לא. בדברים מסוימים, הם מתמודדים עם המון בירוקרטיה. לכן, יש כאלה שמחפשים לפעמים קיצורי דרך. אני לא מדברת על ראשי עיריות שלקחו לכיס שלהם, אלא על כאלה שמעגלים פינות ופועלית בחוסר תקינות מנהלית. כדי לסלול כביש בעיר, לדוגמה, הם צריכים להתמודד עם שר שיציב תנאי - תביא לי מצביעים, אני אבוא לגזור לך סרט לפני הבחירות. אלה חיים לא קלים. הכרתי ראשי רשויות טובים שאמרו לי שדבר לא יזוז ברשות אם הם יעבדו לפי כל אות בספר. ברשות בגודל ממוצע, הקשר בין ראש העירייה לבוחריו הוא מידי. כל הזמן באים אליו בבקשות ובדרישות, והוא זקוק לתושבים כדי להיבחר שוב. אמנם יש להם סמכויות רבות וכוח, אבל הם בכל זאת נמצאים בצבת בין דרישות התושבים לבין התלות בשלטון המרכזי".

מעריצים את לחיאני

בבת ים נוהגים לומר ששלומי לחיאני לא יזדקק סטיקרים כדי לנצח בבחירות לראשות העירייה. למרות החלטת הפרקליטות מהחודש שעבר להגיש נגד לחיאני כתב אישום באשמת מתן ולקייחת שוחד, מרמה והפרת אמונים, הבת-ימים נמצאים בהכחשה עמוקה בנוגע למצבו העגום של ראש העירייה האהוב שלהם. בסיוור של שעות בבת ים לא הצלחנו למצוא אפילו אדם אחד שהסכים לומר מלה רעה על לחיאני, שבעיני התושבים הציל את בת ים מהמצב שבו היתה שרויה.

כשלחיאני נבחר לראשות עיריית בת ים ב-2003, הוא מצא עיר מוזנחת, יעד פופולרי לחציהם של סטנד-אפיסטים מתחילים ולא יותר מכך. תוך כמה שנים הוא הצליח להפוך את מגמת השקיעה ואת ההגירה השלילית, שיפר את מצבם של בתי הספר, שרבים מהם היו לא ממוזגים ומלאים באסבסטים, ושינה את המיתוג של בת ים לחלוטין: מעיר של פשע לזוכה בפרסי חינוך ארציים, מעיר שתושביה נמלטים ממנה לעיר שבה מחירי הנדל"ן מאמירים וזרים רוכשים בה דירות, מעיר שאיבדה את דרכה לעיר מרכזית בתחום התרבות,

עם שטחים ירוקים וטיילת משגשגת. בשנותיו בראשות העירייה לחיאני העשיר לא מעט בעלי בתים בבת ים, ששווי נכסיהם זינק בעשרות אחוזים בשנים האחרונות. ואם בדרך הוא העשיר את עצמו? לבתי-ימים ממש לא אכפת.

נתן בגימוב זוכר איך נראה הרחוב שבו שוכנת המכולת השכונתית שלו בימים שלפני לחיאני, "כשהיה פה חול, רק חול, והייתי צריך להניח קרשים כדי שמכוניות יוכלו לעבור כי הן היו שוקעות פה בחורף, בבוץ, כי היה בור". בגימוב חי בבת ים מאז ילדותו, ומנהל את המכולת שלו כבר 25 שנה. בתקופה הזאת הוא חווה את כהונותיהם של יצחק ולקר, דוד מסיקה, אהוד קינמון, יהושע שגיא ולחיאני. "אפשר להגיד הרבה דברים על לחיאני - מה הוא עשה או לא עשה - אבל אני מסתכל מה הוא עשה לי ולעיר", אומר בגימוב. "לפניו היה פה גועל נפש. חורבות. אני לא אומר שמה שאומרים שהוא עשה בריא לראש עירייה, אבל לעשות לטובת האזרחים? הוא עשה המון. מי רצה לגור בבת ים לפני כן? כולם רצו לחולון או נהרו לראשון".

בניגוד לראשי העירייה שקדמו לו, לחיאני מקפיד להסתובב ברחובות העיר בחופשיות, ללא מאבטחים. "פה אצל אלי הוא מסתפר, ופה הוא ממלא לוטו", אומר בגימוב, ופותר בהפגנתיות את אחד העיתונים היומיים, שמציג טבלה שבה תמונותיהם של עשרה ראשי עיריות שהאשמו באחרונה בשחיתות. "מה הם עשו בשביל התושבים שלהם? לפחות אנחנו יודעים שלחיאני עובד בשבילנו. האמת? אנחנו פשוט נכוונו. פעם אחרי פעם, אחרי פעם. לחיאני היה הראשון שדאג לנו. היחיד".

בהמשך הרחוב, מעצב השיער אלי פרנקו מתבונן החוצה וזכר עד כמה היה שונה הרחוב לפני שהעירייה ברשות לחיאני שיפצה אותו. הוא נולד בבת ים, גדל בבת ים ומספר בה כבר 24 שנה. "הכל פה היה על הפנים לפני לחיאני. פעם הייתי צריך לצאת לתל אביב לבילויים, עכשיו אני לא צריך: יש פה אחלה מקומות, אחלה ים, יש תיירים", הוא אומר, ומכחיש בתוקף את האפשרות שראש העיריה ביצע את העבירות שבהן הוא מואשם. ואם כן? הוא עדיין יצביע לחיאני, בלי היסוס.

בסמוך לבניין העירייה, חמוטל, אם לילד פעוט, שגדלה בבת ים, היגרה מהעיר עם הוריה לראשון לציון וחזרה לפני כמה שנים, לא מהססת גם היא לפני שהיא אומרת למי תצביע בבחירות הקרובות: לחיאני. ומה אם הוא לא יתמודד? אין אפשרות כזאת, היא אומרת. היא קראה ושמעה את הדיווחים על הסתבכויותיו של לחיאני, אבל כל זה לא מטריד אותה. "מה שחשוב זה שזאת שוב עיר שאפשר לגור בה בכיף".

מוטיב האדישות לשחיתות חוזר על עצמו מעיר לעיר: לתושבי הערים לא כל כך אכפת מהשחיתות בצמרת, כל עוד העיר נראית טוב. ביהוד, לדוגמה, השקיע בן דוד ברחובות הולנדיים, בכיכרות ובגינות ציבוריות. בשנה שעברה, לאחר שרפורמת גני הילדים בחינם יצאה לדרך, הוא הקים בשלושה חודשים בלבד שבעה גנים ילדים חדשים, לתדהמת הורים רבים שמראש רשמו את ילדיהם לגני פרטיים, משום שלא האמינו שדבר כזה אפשרי. בזכות הדברים האלה זוכה בן דוד לפופולריות, למרות התנהלותו הבעייתית.

החשדות נגד רוכברגר היו ידועים ברמת השרון כבר בקדנציה הקודמת, ואולם בבחירות 2008 הוא זכה לרוב מוחץ של כמעט 90%. את תושבי רמת השרון, אחד היישובים המבוססים בישראל, עניינה יותר ההשקעה הרבה שלו בגינות ציבוריות ובאירועי חוצות סוגונים. רוכברגר מתכוון לרוץ גם בבחירות הקרובות, שיתקיימו בעוד חמישה חודשים. יניב ומוך יהודה, זוג צעיר והבעלים של חנות למוצרי בית ברחוב סוקולוב בעיר, מודים ששחיתותו או יושרו של רוכברגר פחות מעניינים אותם. "הוא עשה את העיר יפה, ואנחנו במקום השני בדירוג הערים היפות, אחרי רעננה", אומרת מורן. "בגבעת מורשה יש מדרכות חדשות, הוא שיפץ את הצנרת באזור שבו גרים ההורים שלי. אנחנו מצביעים ש"ס, אבל תומכים ברוכברגר", אומר יניב.

בשדרות ביאליק, מול בניין העירייה, מיכל דוחפת את העגלה של בנה הפעוט. היא יועצת ארגונית במקצועה, ונשואה לאיש היי-טק. הם עברו לרמת השרון לפני כשמונה שנים. "אני כנראה אצביע לבחורה הזאת שרצה, לא לרוכברגר", היא אומרת, אף שבבחירות הקודמות הצביעה לרוכברגר. היא מרוצה מהתפקוד שלו, היא אומרת, אבל לא אוהבת אותו באופן אישי. "הוא מאיים כזה, אני לא אוהבת אותו, מין תחושה כזאת של איום", היא אומרת. "אל תבין אותי לא נכון, הוא עשה המון דברים לרמת השרון מבחינת אסטיקה. עשה את הפארק, עשה דברים אחרים, הוא עושה בעיקר לפני הבחירות. אבל די, מספיק, הגיע הזמן למישהו חדש".

לדברי ד"ר חיים שיין, חוקר שחיתות ממכללת שערי משפט, הציבור משלים עם הקלקלות של נבחריו. "השתרשה כאן תחושה שכדי להשיג דברים מסוימים אתה חייב לעגל פינות וללכת עקום", הוא אומר. "אם אתה גר בעיר מסוימת ואתה רוצה שהיא תקבל עזרה או תתפתח, אתה צריך לתת לראש העירייה שלך איזו חסינות כשהוא מבצע פעולות גבוליות. כל עוד ראש העירייה לא נתפס בפועל בשחיתות גדולה, הציבור מוכן לנהוג כלפיו בסלחנות מתוך תפישה שזה משרת אותו בסופו של דבר. זו הטרגדיה של השלטון המקומי בישראל: ברגע שדפוס התנהגות מסוים מקבל לגיטימציה ומתרגלים להתנהלות מושחתת, כבר אי אפשר לדעת איפה לשים את הגבול".

כל זה לא אומר שאין תקווה. ראש עיריית רמת גן צבי בר, שעליו אמר השבוע וינשטיין שהמשך כהונתו אינו סביר, נהפך בעשורים האחרונים לאחד הסמלים הבולטים של השחיתות המקומית בישראל. למרות הפרשיות הרבות שבהן הסתבך, הוא נבחר פעם אחר פעם, במשך ארבע כהונות. כעת נראה שנגמר לו הסוס. "גם אם בר יתמודד, אני לא מצביעה לו", מבטיחה עליזה מזרחי, קשישה מרמת גן, לחבריה. מזרחי הצביעה לבר בבחירות הקודמות, כמו גם בבחירות שלפניהן, "אבל זה מספיק", היא אומרת. על השחיתות המיוחסת לו, היא אומרת, היא לא ידעה, אבל זה לא הפתיע אותה. יחליף מי שיחליף את בר, היא צופה שמהר מאוד גם הוא ייפול לאותן שחיתויות. "מי שקרוב לצלחת, נהנה", היא אומרת, "אבל מה אפשר לעשות? נקווה שהפעם זה יהיה שונה".

ראש עיריית רמת השרון איציק רוכברגר מסר בתגובה: "מדובר בדברי הבל ובניגוח פוליטי זול, על רקע מערכת הבחירות שבפתח. מרבית הטענות הממוחזרות שהועלו כאן משנים עברו נבדקו על ידי משרד הפנים ונדחו על הסף. ולראיה, עיריית רמת השרון זוכה, מזה עשור ברציפות, בפרס ממשד הפנים על הניהול הכספי התקין של ההוצאות וההכנסות וכן על ניהול מוניציפלי תקין, הישג המשקף את מדיניות העירייה לאיזון תקציבי יחד עם עלייה ברמת השירותים הניתנים לתושבים".

ממשד הפנים נמסר בתגובה: "היקף משרת מבקר עירייה קבועה בחוק. לעתים משמש המבקר גם כממונה על תלונות הציבור וכך גדל היקף משרתו בהתאם לתפקידים שאותם הוא מבצע. ב-2012 מונה צוות לבחינת עבודת המבקרים הפנימיים ברשויות המקומיות לרבות תקציב לשכת המבקר והתקנים העומדים לרשותו.

"משרד הפנים מתייחס בהרחבה לסוגיות שהועלו בדו"ח מבקר המדינה. המשרד פנים פועל לשיפור מערכת הבקרה על הרשויות המקומיות במגוון אמצעים כדי לזהות מבעוד מועד מגמות שמחייבות את התערבות המשרד.

"במרכז השלטון המקומי מונתה ועדה ציבורית בראשות המשנה למנכ"ל משרד הפנים, לבחינה כוללת ומקיפה של מערכת הדיווח הכספי בשלטון המקומי, במטרה לשפר את ניהול משק הכספים, השקיפות והבקרה התקציבית.

"לגבי מינוי בכירים במשרד, ב-1.7.12 אוישה משרת המנהל למינהל בשלטון המקומי במסגרת ועדת איתור. ב-15.6.11 אוישה משרת מנהלת האגף הבכיר לביקורת ברשויות המקומיות במסגרת מכרז פנימי. לגבי טענותיו של חבר מועצת ראש השרון עידן למדן, הטענה לא נכונה. ב-2.5.13 קיבל למדן התייחסות ממחוז תל אביב".